

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1411

מסכת חולין ל"ח-מ"ד ♦ זבים א', ב' - א', ו'

בס"ד, כ"ב סיון תשפ"ו

השבוע בגליון

- ♦ חיות נסתרות במקומות עלומים
- ♦ הארס נוצר משיירי מזון רקוב
- ♦ הזיהום גורם לחולי הממית
- ♦ אווזים מפותמים, הכל על קצה המזלג
- ♦ 24 ק"ג תירס בשלושים יום
- ♦ מחלוקת המחבר והרמ"א לגבי אווזים מפותמים

- ♦ אפרוחי מדגרה - הפולמוס, השיטות ומה בימינו
- ♦ בעל חיים שחייו קצרים מטבע ברייתו - "טריפה"?
- ♦ ביצי מדגרה, לא המצאה חדשה
- ♦ ניתוח בשיטות מתקדמות לפני מאות רבות בשנים
- ♦ מה אכל החתול ההמבורגי
- ♦ האם איבר זוטרי יכול למלא את מקום הלב

- ♦ מהי צורתו של הלב?
- ♦ ההבדל בין נשיכת נחש לנעיצת טלפיים של חיה טורפת

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

תורת הרשב"א בישיבה של מעלה

בין דמויות המופת אשר פעלו בבני ברק והותירו בה את חותמם, נמנה הגאון הצדיק רבי בן ציון במברגר זצ"ל, שכיהן כמשגיח בישיבת פונובוז. אישיות בעלת קומה היה הגאון הצדיק, יהודים רבים מצאו בו כותל לצרותיהם והוא מצידו עשה ככל שביכולתו להקל מעל סבלם ולעודדם בדרכו המיוחדת. לימים, הוקמה על שמו אגודת "עזר מציון" הידועה.

יהודי תושב בני ברק, שעבר תלאות רבות מינקותו, היה גם הוא מקורב אל הרב במברגר זצ"ל. אותו יהודי לא זכה ללמוד תורה מינקותו עקב מאורעות הימים ההם והנסיבות שהתגלגלו בעקבותיהם. הרב קירבו ועודדו כפי שנהג בכל מכריו הרבים.

לימים, הלך היהודי והזקין ונפל אל מיטת חוליו, כאשר מצבו הבריאותי מדרדר והולך. משהגיעה השמועה אל הרב במברגר זצ"ל, החליט כי מן הראוי

דף מב/א אלו טריפות

אפרוחי מדגרה - הפולמוס, השיטות ומה בימינו

"דידינו הגאון מופת דורינו רבי שלום מרדכי הכהן יחיה נצח, יצא להתיר את העופות אשר חדשים מקרוב באו הנולדים על ידי חמימות מכונת אלעקטרי, ובאמצעות מאשינע אשר מניחין בתוכה את הביצים, ובכח מדת חום וקיסור הידוע לבעלי מלאכה הזאת נולדים אפרוחים בעגלא בזמן קרוב נגמרים בצביונם ושלמים במהותם, אך דא עקא שאינן יכולין לחיות שנים עשר חודש, וגם אין להם כח ההולדה להקים זרע ואינם פרים ורבים" (שו"ת "יד חנוך" סימן ל"ד). בסגנון דומה מתבטאים פוסקים רבים שהתבקשו לחוות את דעתם על ה"עופות הנולדים על ידי חמימות מכונת אלעקטרי". כוונתם, כמובן, לאפרוחי מדגרה, והנידון הוא, האם כאשר אפרוחים אלו אינם מאריכים ימים, הם נחשבים כ"טריפה" משום שהרי סימן נתנו חכמים בידינו, כי בעל חיים שאינו מסוגל לחיות יותר משנים עשר חודשים "טריפה" הוא.

בעל חיים שחייו קצרים מטבע ברייתו - "טריפה"?: הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (שו"ת "אמרי יושר" ח"א סימן קמ"ה) מבאר, כי אין כל ספק, שבעל חיים שמתבע ברייתו חי תקופה קצרה, אינו "טריפה", ואף ראה מעניינת באמתחתו. במדרש (הובא ב"ארץ החיים" תהלים פרק ל"ט פ"ד) נאמר, כי חייה של ציפור דרור הם חמישים ושניים ימים, ובכל זאת ציפור דרור משמשת לטהרת המצורע, אף על פי שבעל חיים טריפה פסול לכך (להלן קמ"א). נידוננו לגבי אפרוחים מתעורר, איפוא, משום שאפרוחים המתפתחים בדרך הטבע מאריכים ימים, ולפיכך יש לדון על אפרוחי מדגרה. בדבריו, רבי מאיר אריק נוטה להחמיר ולהחשיבם כ"טריפה" [עיין שם שמנמק, שיש לחשוש שהסיבה שאינה מאריכה ימים, היא סיבה להטריף. ומבסס את דבריו על פי התוס' בנדה כג/א].

אולם, המהרש"ם (שו"ת ח"ג סימן שע"ה) חולק וסובר, כי "טריפה" הוא בעל חיים שימיו קצרים בגין חסרון בגופו. אך בנידונינו, אין לחשוש לחסרון בגופו של האפרוח, אלא הוא נולד חלוש

לעילוי נשמת איש רב פעלים וישר דרך
הר"ר **אברהם ארונספלד** ז"ל ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז בסיון תש"ס **תנצב"ה**
הונצח ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **אסתר איינהורן** ע"ה
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ג בסיון תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר **חיים נפתלי איינהורן** ומשפ' שיחיו - פ"ת

זעילוי נשמת

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל
ב"ר אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז
ומרת **אסתא גמזו** ע"ה
בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **רבקה הירש** ע"ה
ב"ר מנחם אריה ז"ל
נלב"ע כ"ד בסיון תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת מורנו הגה"ח

רבי **שמואל צבי קובלסקי** זצ"ל
בן הר"ר בנימין ז"ל נלב"ע כ"ג בסיון תשנ"ג
תנצב"ה

משום שפעולת הדגירה לא בוצעה כראוי, והרי הוא כבעל חיים חלש, חסר כח, שאינו אלא כבהמה "מסוכנת" [בהמה נוטה למות] אשר בגמרתנו מבואר, כי אינה "טריפה".

ביצי מדגרה, לא המצאה חדשה: ואילו בעל שו"ת "יד חנוך" (שם) טוען, כי אפרוחים אלו הם "נבילה". בתחילת דבריו הוא כותב לידידו שאליו מוענה תשובתו, כי גידול אפרוחים במדגרה אינו המצאה חדשה: "אשר חשב מר ודימה בדעתו שהיא חדש תחת השמש אשר המציאו עתה בימינו, לא כן אחי כבר היה לעולמים ולא חדת היא, כי כבר בימי הרמב"ן ז"ל אשר חי זה קרוב לאלף שנים לפנינו, ידעו בני אדם להוציא אפרוחים מביצים על ידי היסק התנור בחום ידוע... הרי לך שכבר ידעו מזה עוד בימים קדמונים. ובארץ סיני היו מניחים אותם באפר חם במדה ידועה והוציאו האפרוחים. והנה הנוסע בארצות הקדם רבי משולם ב"ר מנחם מוואלטירה ז"ל אשר הלך למסעו בשנת רמ"א לאלף הששי, וסיפר לנו... ראיתי את הערבאים בארץ הקדם הגדלים את העופות בתנורים כי המה יחממו את התנור וישימו בתוכו צואת בקר וסוס ומכניסים שם אלף או אלפיים ביצים ויצאו אפרוחים, ועושים עופות לאין קץ ולפיכך העופות שם בזול גדול".

בימי קדם היו מומחים ביותר בהדגרת ביצים: השאלה המתבקשת היא, כיצד אם כן הראשונים לא התייחסו לאפרוחים אלו בפסקיהם ולא הורו כי הם "נבילה" כדבריו, "טריפה" כדעת רבי מאיר אריק, או כשרים כדעת המהרש"ם? ובכן, הוא מבאר, כי בימי קדם היו "בקיאים יותר במלאכה זו לעשותה על צד היפה ובאופן הנכון... ועל כן היה הדבר פשוט בעיניהם להיתר ולא עלה על לב שום אדם חשש בזה" [4]

מכל מקום, לדעתו אפרוחים אלו "נבילה" הם, משום שהרי הם כנפל שמעולם לא נגמרה ברייתו שהוא נחשב "נבילה" ואסור באכילה מן התורה [ועיין שם ב"אמרי יושר" הנ"ל, שהגה"מ אריק זצ"ל דוחה סברא זו].

העופות בימינו: כידוע, בימינו כל העופות שאנו אוכלים, הם עופות שבקעו מביצי מדגרה. אכן, ביררנו אצל הבקיאים בכשרות אשר הבהירו, כי בימינו השתכללו השיטות לחימום ביצים במדגרה ואין כל הבדל בין עופות הבוקעים מביצים אלו לבין עופות הגדלים בדגירה טבעית.

דף מב/א ניקב הלב

מה אכל החתול המבורגי

חתול כרסתני שמצא את כלכלתו באיזור מגורי היהודים בהמבורג, עורר פולמוס מרתק בין גדולי הפוסקים. היה זה כאשר נערה יהודית עסקה בניקוי תרנגולת שנשחטה כדת וכדין, ותוך כדי עבודתה היא הסירה את מעיה של התרנגולת, את הטחול, ועוד חלקי אברים סרי טעם והשליכה אותם לעבר חתול בר מזל שחלף במקום. בעוד הלה עסוק בליקוק שיירי המזון שהושלכו לעברו, הנערה נייערה באחת מעומדה והזעיקה את אמה אל המטבח בדחיפות. לעיניה המשתאות של האם סיפרה, כי לתרנגול הזה אין לב! וכי היא בטוחה כי לא השליכה את הלב לחתול. מורי ההוראה שבפניהם הובא המקרה פסקו ללא פקפוק: תרנגולת בלי לב היא "טריפה"! שהרי אפילו כאשר הלב ישנו אלא שהוא ניקב, הרי זה "טריפה", כך למדנו במשנתנו.

ה"חכם צבי" זצ"ל נתבקש גם הוא לחוות את דעתו על סיפור החתול והתרנגולת, והוא חקר את בעלת התרנגולת מה היה מצבה לפני השחיטה. כאשר השיבה זו כי היתה בריאה ושלמה מאצבעותיה ועד כרבותה, והיתה מנקרת ללא הרף ושונה כהוגן, פסק - התרנגולת כשרה! טעמו, כי לא יתכן יצור חי ובריא, נטול לב. ברור, איפוא, הוא קבע, כי נשמת מזכרונה של הנערה שהיא עקרה את הלב ממקומו ואין כל ספק, כי הוא שוכן כעת לבטח במעיו של החתול (שו"ת "חכם צבי" סימן ע"ד). כדי לחזק את דבריו הוא הוסיף (שם, סימן ע"ז), כי גם אם יעידו שני עדים כי התרנגולת היתה חסרת לב, עדי שקר המה! [עיין שם בדבריו שהוכיח, כי אין חוששים למעשה ניסים].

האם איבר זוטרי יכול למלא את מקום הלב: ה"חכם צבי" ערך ארבע תשובות שונות על פסיקתו זו, כדי להגן עליה לאחר ההדים הרבים שהתעוררו עם פרסומה והוא פתח במשא ומתן ענף עם תלמידי חכמים מחבלי ארץ שונים. היו ביניהם שהסכימו לדבריו, אך כנגדו יצא חוצץ הגאון רבי

[4] בתשובתו הוא מוסיף דברים מרתקים: "ולא יפלא בעיניך דבר זה לאמר כי טובים היו בזה הימים הראשונים מן האחרונים במלאכת מחשבת ובחכמה וידעו לעשות מה שאין נודע בזמן הזה. אל תתמה שהרי חנוטי מצרים יוכיחו, שאין ידוע לאחרונים אופן עשייתו, ונלאו חכמי לב בזה ולא יכלו עשות כמעשיהם. וכן כוס של עקרין להשקות אשה שלא תתעבר שבלתי נודע בזמנינו.

ניתוח בשיטות מתקדמות לפני מאות רבות בשנים: והנה ראה זה פלא כי חולה שעושים לו ניתוח להסיר מכה שבפנים, ידעו רופאי ישראל לפני שני אלפים שנה להשקותו סמי שינה למען לא ירגיש כאב הניתוח, כמבואר בש"ס פרק הפועלים (בבא מציעא דף פ"ג ע"ב) ברבי אלעזר ב"ר שמעון שעשו לו ניתוח ואשקוהו סמא דשינתא. וכן מי שנתחייב מיתה היו משקין אותו סם שינה כדי שלא יצטער ולמען לא ירגיש ביסורי מות, כדאיתא בש"ס פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ג ע"א), ורופאי אומות העולם לא ידעו זאת עד קרוב לזמנינו כשתי מאות שנים. ורופאי רומי הגדולה היו נוהגים להכות בפטיש על ראש החולה אשר היו צריכין לעשות לו ניתוח, כדי שתתבטל הרגשתו ולא ירגיש כאב הניתוח, אבל רופאי ארצנו ארץ ישראל כבר ידעו לפני אלפיים שנה ויותר להשתמש בסמי שינה, ולא להכות בקורנס על קדקוד החולה".

לערך כמין פסק זמן מעבודת הקודש בה עסק בישיבה, ולשים את פעמיו אל ביתו של אותו מכר חולה, לבקרו ולסעדו ולקיים בכך מצוות ביקור חולים בהידור.

הקשיש שאבה והעריך מאוד את התורה ולומדיה, צהל למראהו המשגיח של ישיבת פוניבז' המעטירה שכיבדו ואף טרח והגיע לבקרו למרות כל תפקידי המרובים. למרות חוליו, התאמץ הקשיש וישב במיטתו לכבוד האורח הדגול כדי שלא יפסיד חלילה מאמרותיו החכמות והמעודדות של רבי בן ציון.

ואכן, שעה של קורת רוח היתה לו לקשיש, שעה שמעטות כמוה חווה בחייו. פניני חכמה והארת פנים, שמחת לב והשתתפות בצער שיצאו מפי המשגיח, חברו להם למצוות ביקור חולים מהודרת לפני צאתו של המשגיח הנערץ בקשו החולה כי ימתין מעט מאחר ובקשה לו אליו. כמובן שרבי בן ציון נענה בלבביות האופיינית לו והמתין לדבריו של האישי.

הקשיש החווה בידו לעבר הכרית שלמראשותיו "שם" אמה, "נמצאים הזכיות שלי". רבי בן ציון קירב את אוזניו לשמוע את קולו החלוש של החולה שדיבר כממתק סוד וכה היה דבריו: "כבוד הרב הרי ידוע כי מעודי תמיד עסקתי בעשר אצבעותי להביא טרף לביתי ולפרנסם כיכולתי. אולם, ללמוד תורת ה' בעצמי לא זכיתי לדאבוני. לכן, חסכתי לי קופה קטנה של מזומנים שישמשו זכות עבורי בבוא יומי". תוך כדי דבריו של הקשיש **מעטפה עבה** שהכילה בתוכה תבילה הגונה של שטרות מרשרשים והושיט אותה לרבי בן ציון כשהוא מוסיף: "בטוחני שכשאלך בדרך כל הארץ, כבוד הרב ידע אל נכון מהו הדבר הטוב והמועיל ביותר עבורי". המשגיח שהיה עדיין נרגש, הנהן בראשו וענה: "אכן כן, יהי לך סמך ובטוח כי אמלא רצונך בשלמות". השניים נפרדו בהתרגשות מרובה ולא עברו ימים מרובים ובדמעות שליש ליווה רבי בן ציון את הישיש למנוחתו האחרונה. בשובו לביתו חך הרב בדעתו מהו הדבר המועיל ביותר אשר יטיב בתכלית לנשמתו של אותו יהודי יקר, לבסוף גמלה בלבו ההחלטה. המיסם, ימי תחילת ה"זמן", ובישיבה החלו ללמוד מסכת קידושין. כידוע, כפי ש"אין הקומץ משביע את הארי" כן אין הספרים מספיקים לבני הישיבה, לכן קם רבי בן ציון ועשה מעשה, ובכסף הרב שהופקד בידו רכש ארון ברזל בעל מדפים רבים ורחב מידות ובד בבד גם גמרות רבות וספרי ראשונים כמו רשב"א וריטב"א וכדומה בכמות נכבדה לשימושם של בני הישיבה.

לאחר ימים מספר בהם הגו בני הישיבה בספרים החדשים, הגיע רבי בן ציון לישיבה ופניו אינם כתמול שלשום, **זה פשוט לא יאמן!** שמעו אותו מקורביו לוח לעצמו שוב ושוב. רבי בן ציון ניגש אל ארון הספרים, וליטף את אחד הספרים החדשים שעמדו על המדף מולו וחזר ואמר "זה פשוט לא יאמן". "הלילה", סיפר המשגיח ראיתי בשנתי את דמותו של היהודי הקשיש שהלך לבית עולמו, וכשהוא נמרץ ומלא חיות, החלה הדמות ללמוד לפני דפי גמרא ממסכת קידושין כשהוא מתבלם בדבריו הקדושים של הרשב"א. בוודאי" אמר רבי בן ציון לקהל שהתאסף סביבו "מאות הבחורים שלמדו בספרים שנירכשו בכספו לעילוי נשמתו, זיכוהו ומן השמים לימדותו את הכתוב בהם, אף שמימיו לא למדו.

ואם כה גדול הוא כוחו של המזכה את האחרים לכתרה של תורה, נשער בנפשנו כמה גדולה היא זכותו של הלומד בה, שרוכש לעצמו פרקליטים טובים אין ספור.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מב/א ופסוקת הגרגרת

גרגרן וגרגרת

מדוע זלזל נקרא 'גרגרן' בלשון חכמינו זכרונם לברכה?

מעניין הוא ביאורו של "מוסף הערך" (ערך גרגרת): הגרגרת היא קנה הנשימה, כידוע. זלזל זה, בחופזו הקדים קנה לושט, ומאכלו חדר לגרגרת...

דף מב/א ניקר קרום של מוח

קרום שלם

בא אדם אחד לפני יהודי והציע לפניו מדברי תורתו.

ישב הלה והפטיר "כשר, כשר".

- מה כוונתך, תמה.

- **פשוט** מאד, השיב. המשנה אומרת שאם ניקב קרום המוח, הבהמה "טריפה", ואם הקרום שלם, הבהמה אינה "טריפה". הדברים ששמעתי הם "קרום" שלם... [קרום - עקום באידיש] (האוצר היהודי, 46).

דף מב/א תוס' דרוסת נץ... וכן יסד הפייט בסליחות...

ראיה מפיז

בעת שעלתה שאלה על קביעת תעניות שונות לזכר צרות הכלל, טען הגרי"ז מבריסק זצ"ל, כי בקניות לתשעה באב נאמר ש"אין להוסיף שבר ותבערה" ואסור לקבוע צומות נוספים על אשר תקנו הנביאים.

כאשר נודע לגרי"ז כי היה מי שאמר: אין מביאים ראיה מן הקניות, הגיב בתקיפות: בעלי התוספות מביאים ראיות מפיזיים, ולו לא נאה לעשות זאת...

יהונתן אייבשיץ זצ"ל ("כרתי ופלתי" יו"ד סימן מ' ס"ק ד') אשר טען, כי יתכן גם יתכן שהלב ניטל ממקומו, ואבר אחר, זוטר ממנו, ממלא את תפקידו, וממילא תרנגולת זו היא "טריפה" שהרי היתה נטולת אבר. לא נתקרה דעתו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, עד שביקש שהנושא יובא לידיעתם של ראשי מרכז רפואי נודע, ובספרו הוא מצטט את תשובתם המלאה, בה הם מסכימים לדבריו.

מהי צורתו של הלב? ה"חזון איש" זצ"ל (יו"ד סימן ד' ס"ק י"ד) נקט במחלוקת גדולה זו כדעת ה"חכם צבי" - אי אפשר לבעל חיים לחיות בלי לב, ואילו רעיונו של רבי יהונתן, שאבר אחר מילא את מקומו של הלב, אין בו כדי להטריף את התרנגולת. שכן, מעתה אותו אבר זוטר הוא הלב... וכי נזכר בחז"ל כיצד צריכה להיות צורת הלב? אין, איפוא, כל עילה להטריף תרנגולת זו, שכן, גם אם אכן אבר אחר תפקד בתור לב, הרי היה לה לב.

דף מב/א דרוסת הזאב

ההבדל בין נשיכת נחש לנעיצת טלפיים של חיה טורפת

בין הטריפות שנמסרו הלכה למשה מסיני נמנית ה"דרוסה". רש"י (מב/א ד"ה "דרוסת") מפרש, כי "דרוסה" היא בעל חיים שחיית טרף נעצה בו את ציפורניה ועל ידי כך היא הטילה בו ארס שמחמתו ימות. המפליא הוא, כי בעודנו משתוממים איזה ארס יש לחיה טורפת בציפורניה, ניווכח, כי בעל חיים שהוכש על ידי נחש, אינו "טריפה", כדברי אב"י (נג/א) "אין דרוסה אלא ביד... לאפוקי שן דלא". כלומר, בעל חיים **שננשך** על ידי חיית טרף אינו "טריפה" ורש"י ("אבל שן לא") מפרש, "דאין ארס החיה בשיניה!" עלינו, איפוא, להבין, איזה ארס יש לחיה בציפורניה, וכיצד יתכן שארס הנחש הקטלני אינו גורם ל"טריפה" (עיין שו"ת "חתם סופר" יו"ד סימן נ"ה, "ערוך השולחן" סימן נ"ז סעיף ג).

חיות נסתרות במקומות עלומים: ובכן, מהותה של ה"דריסה" העסיקה רבות את חכמי הדורות. בעל ה"זבחי כהן" [חי לפני כמאה וחמישים שנה] מספר, כי הוא בדק בספרי רפואה שונים, והוא לא איתר ארס ציפורנים שעלול להזיק. הוא מביא בשם חכם אחד, כי במקומות מסויימים בעולם, יש חיות מסויימות שמצוי ארס בציפורניהן ולפיכך חכמים אסרו את כל הדרוסות. הריב"ש (שו"ת סימן תמ"ז) מונה הלכה זו כאחת ההלכות שמחמתן חכמי אומות העולם "מלעיגים בנו", אך הוא מתרה בחריפות בנושא תשובתו: "כי לא מפי הטבע והרפואה אנו חיינן, ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך. אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא שמאל. שהם קבלו האמת, ופירושי המצוה איש מפי איש, עד משה רבינו, ע"ה. לא נאמין אל חכמי היונים והישמעאלים, שלא דברו רק מסברתם". הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל ("מכתב מאליהו" ח"ד מכתב ל"א הערה 4) הסביר לתלמידיו, כי דינים רבים נמסרו לחז"ל בקבלה, והם נימקום בטעמים שונים שהיו ידועים בזמנם, תוך כדי שהעלימו מאיתנו הסברים נוספים.

הארס נוצר משיירי מזון רקוב: הסבר מעניין ומאלף ביותר לגבי ארס הציפורניים, כותב בספר "שיחת חולין" (עמי שמ"ה). המחבר מספר, כי וטרינר מומחה העיד בפניו, כי פצע שנוצר על ידי חית טרף, גורם לזיהום חריף שעלול להביא למוות. הסיבה לכך היא, שציפורניהן של רבות מחיות הטרף מכונסות בתוך אצבעות הרגלים ובתוך כיס זה מצטברים שיירי מזון מטרפן הקודם, שהולכים ומרקיבים. כאשר החיה שולפת את ציפורניה ונועצת אותן בטרפה, היא מחדירה בו, בלא משים, את שיירי המזון הרקובים שדבוקים בציפורן ויתכן שזהו הארס שהביא את ה"דרוסה" לקבוצת ה"טריפות" [ועיין שם ב"מכתב מאליהו"].

הזיהום גורם לחולי הממית: עתה, ניתן גם להבין, מדוע דרוסת נחש מותרת. קיים הבדל מהותי בין בעל חיים שנדרס על ידי חיית טרף לבין בעל חיים שהוכש על ידי נחש. בעל חיים שנדרס על ידי חיית טרף והזדהם, אבריו לוקים, בריאותו מתערערת, תפקודם של אבריו השונים הולך ומתערער, עד שהוא נופח את נשמתו. הוי אומר, על ידי הזיהום הוא נהיה חולה ובעקבות מחלתו הוא מתפגר. שונה הוא תהליך המיתה אצל בעל חיים שהוכש על ידי נחש. ארס הנחש עובר דרך הוורידים ואינו פוגע באברים. יש להתייחס לכך כאל סיבת מוות חיצונית, כאל חץ שנורה ופגע בו ולא כאל בעל חיים חולה שקיפח את חייו בעטייה של מחלה. "טריפה", אמרו חכמים, הוא בעל חיים חולה שסיבת מותו נעוצה בו, בגופו ("שיחת חולין" שם) [תודתנו לד"ר הר"ר משה שרם הי"ו מב"ב על סיועו להכנת מאמר זה].

דף מג/ב ישב לו קוץ בוושט

אווזים מפוטמים, הכל על קצה המזלג

עיניו של קורא מבוגר ששוחחנו עמו כהכנה לכתיבת מאמר זה, נצצו בנוסטלגיה בשעה שנזכר בפניו של הפועל, בהונגריה של תחילת מלחמת העולם השנייה, אשר היה מקבל למשכורתו שלש פרוסות עבות של לחם, מרוחות בשומן אווזים מהול בכבד מפוטם של אווז. במדינות מסויימות, הכבד המפוטם של האווז היה חלק נכבד מן התפריט, אך במדינות אחרות היו שהחזיקו את

עולים על רכבת הלימוד

7711711711 BSS

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחוזים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < 3029 * עכשיו >

חודש ראשון התנסות חינם

האווז המפוטם כ"טריפה". במאמר הבא נעסוק בפולמוס ההלכתי על אודות כשרותם של אווזים מפוטמים, שמקורו בסוגייתנו [על צער בעלי חיים ראה ב"מאורות הדף היומי", קידושין דף פב/א במאמר "מחקר רפואי בשפני מעבדה"].

24 ק"ג תירס בשלושים יום: כדי לרדת לעומק העניין, עלינו להקדים בקצרה על אופן פיטום האווזים. פיטום של האווזים נועד כדי להגדיל את הכבד ולהשמינו ככל האפשר. ככל שתקופת הפיטום קצרה יותר, כך התוצאה המתקבלת רצויה יותר, משום שבפיטום הנמשך על פני תקופה ארוכה, חלק מן השומן נספג בגוף האווז ולא בכבד, אך בפיטום מרוכז, הכבד משמין מאוד. כדי שאווז יוסיף למשקלו ק"ג אחד, עליו לאכול ששה ק"ג תירס, שהוא חומר הפיטום המקובל. מאחר שתוספת המשקל הרצויה לאווז היא ארבעה קילו בקירוב, יש להלעיטו בכעשרים וארבעה ק"ג תירס בתקופה של חודש. האווז אינו מסוגל לאכול כמות עצומה זו בכוחות עצמו, ולפיכך מלעיטים אותו הישר לתוך הוושט.

שיטת הפיטום שבה אנו עוסקים, היא השיטה שבה מפטמים את האווז בעל כורחו, על ידי שפותחים את מקורו, שופכים לתוכו תירס ודוחפים את התירס לתוך הוושט באמצעות מקל. בימינו השיטה השתכללה, והפיטום נעשה בעזרת מכונות, אך התוצאה זהה: וושט האווז חשוף לפגיעות חוזרות ונשנות. הפגיעות הללו נגרמות הן על ידי צינור הפיטום המיוחד לתוך הוושט, הן מחמת גרעיני התירס, אם אינם רכים דיים, והן על ידי דחיסת הגרעינים לתוך הוושט, פעולה העלולה לקרוע אותו, למרות עמידותו הגבוהה ("מזון כשר מן החי" ח"ג פרק א').

נקבים בשכבה הפנימית של הוושט: בעקבות החשש המבוסס להמצאות נקבים בוושט האווז המפוטם, אין לסמוך על טבעם של רוב האווזים הבריאים, אלא יש לבדוק את הוושט מנקבים (רמ"א סימן ל"ג סעיף ט'). הוושט של האווז עשוי שתי שכבות המחוברות ביניהן על ידי רקמה רופפת. כאשר מתגלה נקב החוצה את שתי השכבות, האווז הוא "טריפה" לכל הדעות. הנדון נסוב על רוב מקרי הנקב אצל אווזים, כאשר מתגלה נקב בשכבה הפנימית בלבד, כפי שיבואר להלן.

בגמרתנו הורה עולא, כי אין להטריף בהמה שנמצא קוץ בוושט שלה, כל עוד הוושט אינו נקוב. אמורא המכונה על ידי הגמרא "ההוא מרבנן" פירש את דבריו של עולא, כי המדובר הוא במקרה שהקוץ נמצא בחלל הוושט, אך אם הוא נעוץ בוושט עצמו, יש להטריף את הבהמה אף על פי שלא נוצר נקב חלול, משום שיש לחשוש שמא הקוץ ניקב את הוושט במלא עביו והנקב כוסה בחלקו (עיין רש"י ד"ה "אין חוששין"). אולם, רב כהנא חולק על "ההוא מרבנן" וסובר, כי גם כאשר הקוץ נעוץ בוושט, אין להטריף את הבהמה אם צידו החיצוני של הוושט שלם ואינו נקוב.

מחלוקת המחבר והרמ"א לגבי אווזים מפוטמים: להלכה נחלקו הדעות. "שולחן ערוך" (יו"ד סימן ל"ג סעיף ט') פוסק, כדעת "ההוא מרבנן", והרמ"א (שם) חולק וסובר כדעת רב כהנא, ואת דעתו זו הוא מביע בהתייחסו לאווזים מפוטמים. שנה, כאשר נמצא נקב בחלקו הפנימי של וושט האווז, הרי זה כאילו נמצא קוץ, שהרי ברור לכל שנקב זה חורר על ידי גרעין תירס נוקשה, ולכאורה, מקרה זה נתון גם הוא למחלוקת רב כהנא ו"ההוא מרבנן", אם נקב בצד הפנימי של הוושט נחשב "טריפה". לפיכך כתב הרמ"א, כי בעירו נהגו להקל במקרים אלו, משום שפסקו להלכה כי אם נמצא קוץ, אין לחשוש לנקב, כמו כן, אם נמצא נקב בשכבה הפנימית של הוושט, אין לחשוש שגם השכבה החיצונית ניקבה. ברם, ראשונים רבים (בעלי התוספות, רי"ף, רמב"ם הל' שחיטה פרק כ"ג הל' א', טור יו"ד סימן ל"ג בשם רוב הפוסקים) וכן "שולחן ערוך" (שם) פוסקים, כי אם נמצא קוץ תחוב בוושט, יש לחשוש כי קיים נקב שאינו נראה. לשיטתם, לכאורה, יש גם להטריף אווז שנמצא נקב בשכבה הפנימית של הוושט שלו (ב"ח שם, ועוד פוסקים רבים).

עם זאת, חלק מן האחרונים מחלקים באופן נאה בין וושט של אווז שנמצא נקב בשכבה הפנימית שלו, לבין וושט שנמצא בו קוץ. אמנם, כאשר נמצא קוץ בוושט, יש לחשוש שהוא ניקב את הוושט. שונה הוא נקב הנגרם עקב הלעטה, שהרי נקב זה אינו נוצר באחת, אלא בתהליך - העור נשחק, לוקה ומתחרר. לפיכך, כאשר אנו נוכחים בכך שהשכבה החיצונית שלמה ואינה לקויה, אין עילה לחשוש שאירע בה נקב, משום שתהליך החירור לא פשה בה (ט"ז שם. וראה "דרכי תשובה" שם ס"ק ק"ל וקל"א שהאריכו הפוסקים אם יש להחשיב את ההלעטה כמחלה או כקוץ).

ואילו בעל ה"שבות יעקב" (שו"ת ח"ב סימן נ"ו) אומר, תינה בוושט שנמצא בו קוץ יש לחשוש שהנקב קיים אלא שהוא מכוסה תחת קרום שעלה עליו [לפי פירושו הראשון של רש"י]. שונה הוא וושט של אווז שפעולת הפיטום נמשכת בו ללא הרף, ואין כל הגיון בחשש שמא אירע נקב והוא כוסה על ידי קרום, שהרי הסיבה שגרמה לנקב קיימת בכל יום, ואדרבה, היה על הנקב להתרחב ולא יתכן שהעלה ארוכה והתכסה בקרום.

הפוסקים דנו רבות בפיטום האווזים, ולמרות שבארצות מסויימות נהגו היתר בדבר, בדורנו הפוסקים ממנעים ממתן הכשר למאכל המיוצר מאווזים מפוטמים משום שקשה עד למאד לפטם באופן יגרום ל"טריפה" ולחששות נוספים (עיין שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סימן מ"ט וחלק י"ב סימן נ"ב).

למה הבהמה מתכופפת?

הרמ"א (בדרכי משה יו"ד סי' ל"ה) מוסר עצה בשם רבי יהודה החסיד, שעל פיה ניתן לבדוק בחיי הבהמה אם כשרה היא או "טריפה": להעביר עליה יד ולמשמש בבשרה. אם תשפיל עצמה לארץ, כשרה היא, ואם לאו - "טריפה". תוך כדי שהוא מציין כי אין לסמוך על בדיקה זו לעניין בדיקת הבהמה לאחר שחיטתה הוא כותב: "ונתתי בו סימן לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבה... ושפל רוח להחיות..."

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל ("הר צבי") הוסיף על כך, לפרש את הנאמר על יעקב אבינו (בראשית לב/ד) "ויקה מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו", כי יעקב בדק בידו את בהמותיו, ורק אלו שלא נכפפו תחת ידו, יקה מן הבא בידו, אותן שלח לעשו. את הכשרות הוא השאיר לעצמו...

דף מד/ב כל מי שקורא ושונה ורואה טרפה לעצמו...

גדול הנהנה מיגיע כפיו

גמרתנו משבחת את העמל בתורה: "כל מי שקורא ושונה, ורואה טרפה לעצמו, ושימש תלמידי חכמים עליו הכתוב אומר יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך".

המהרש"א כותב, כי הוא שמע פירוש נפלא לביאור גמרתנו והפסקו בתהלים.

"אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו": מי שבא לידו ספק טריפה והוא מחמיר מספק ואינו אוכל, אשריו בעולם הבא, שמנע עצמו מספק איסור.

"יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך": אם הוא מייגע את עצמו בבירור ההלכה, ובסופו של דבר הוא נוכח כי יש להתיר את הספק שלפניו, זו מעלה גדולה ביותר והוא זוכה לשני עולמות. בעולם הזה הוא אוכל את הבשר, ובעולם הבא הוא נוחל שכר על שהתייגע בתורה...

ראוי לציין את דברי המהרש"א ומפרשים נוספים (ברכות ח/א) על דברי חז"ל (שם): "גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים", כי הכוונה לנהנה מיגיע כפיו על ידי שעמל בתורה ויודע מה מותר, שגדולה מעלתו מירא שמים שלא יגע בתורה ומחמיר על עצמו.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המסניות כולו כל התורה כולה" מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל הגר"ג אלשטיין שליט"א

לחשבות חינוך התקשר עכשיו: 3764 *

